

АНАЛІЗ ПРОДУКТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ ЧУДНІВСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І. Ф. Карась, к. с.-г. н.
Н. В. Трофименко, к. е. н.
Т. М. Коткова, к. с.-г. н.
О. В. Зубова, аспірант

Житомирський національний агроекологічний університет

Вступ. Аналіз структури угідь та посівних площ господарств в межах адміністративно-територіальних утворень, урожайності сільськогосподарських культур є досить важливою складовою комплексу оптимізаційних заходів, оскільки свідчить про рівень використання земель землевласниками та землекористувачами. Безпосередньо ці показники відрізняються не лише в межах України, а й у межах Житомирської області [1, 2, 8].

Відомо, що Житомирська область територіально розміщена у двох природно-кліматичних зонах – Лісостепу (19 %) та Поліссі (81 %). Ці частини області суттєво відрізняються рельєфом, ґрунтоутворюючими породами, рослинністю і, як наслідок, структурою ґрунтового покриву. Така його неоднорідність зумовлює диференціацію території за урожайністю основних сільськогосподарських культур в розрізі районів. Чуднівський район розташований в південній частині Житомирської області та належить до зони Лісостепу. Наявність цінних родючих ґрунтів на цій території, зокрема сірих лісових, темно-сірих ґрунтів та чорноземів опідзолених, створює сприятливі умови для розвитку рослинництва та одночасно вимагає зважене їх використання. Саме тому аналіз показників інтенсивності освоєння ґрунтів сільськогосподарських угідь Чуднівського району та ефективності їх використання в аграрному секторі являє собою важливу наукову проблему [1, 3, 4].

Методика проведення досліджень. У якості вихідної інформації для проведення досліджень використано дані Держгеокадастру за 2015–2017 рр. [5–7].

Результати досліджень. На території Чуднівського району панує помірно-континентальний клімат. Загалом порівняно м'яка зима, досить вологе й тепле літо, а також родючі ґрунти створюють сприятливі умови для одержання високих і сталих урожаїв майже всіх сільськогосподарських культур. Розораність території Чуднівського району складає на цей час 47,0 %.

Сільськогосподарські угіддя представлені ріллею (45,2 тис. га), сіножатями та пасовищами (2,0 тис. га), а також багаторічними насадженнями (0,05 тис. га). В Житомирській області, в цілому, рілля займає 1112,0 тис. га, багаторічні насадження – 23,4 тис. га, сіножаті та пасовища – 311,9 тис. га та перелоги – 62,1 тис. га (табл. 1).

Таблиця 1. Структура сільськогосподарських угідь Чуднівського району Житомирської області станом на 2017 рік

№ з/п	Сільськогосподарські угіддя	Чуднівський район		Житомирська область	
		площа, тис. га	% до загальної площі	площа, тис. га	% до загальної площі
1	рілля	45,2	95,7	1112,0	73,6
2	багаторічні насадження	0,05	0,1	23,4	1,5
3	сіножаті і пасовища	2,0	4,2	311,9	20,7
4	перелogi	-	-	62,1	4,1
5	Всього сільськогосподарських угідь	47,25	100,0	1510,1	100,0

Виходячи з наведених даних, можна відмітити, що рілля у Чуднівському районі складає 95,7 % від усієї площі сільськогосподарських угідь, тоді як по Житомирщині – 73,6 %. Щодо багаторічних насаджень, то у Житомирській області вони становлять 1,5 %, а по району – лише 0,1 %. Подібна закономірність характерна і для сіножатей та пасовищ (табл. 1).

У результаті аналізу структури угідь Чуднівського району можна стверджувати, що розораність земель у районі значно вища, ніж в середньому по області. Окрім забезпеченості природних кормових угідь висока розораність також зумовлена високим рівнем природної родючості ґрунтів Чуднівського району: рілля має бал бонітету 51. Тоді як в зоні Полісся цей показник складає лише 32 бали.

Чуднівський район спеціалізується на вирощуванні зернових, зернобобових та технічних культур. За останні три роки площі посівів пшениці озимої зменшились з 8,2 до 5,8 тис. га. Також скоротилися площі під ячменем ярим та озимим, вівсом, кукурудзою на зерно. Посіви гречки, навпаки, зросли від 0,1 до 0,6 тис. га. Така ж тенденція характерна і для гороху.

При цьому помітно збільшилися площі технічних культур. Лише під соняшником вони зросли майже на 50,0 %. А під соєю площі збільшились від 14,3 до 16,5 тис. га. Загалом слід констатувати, що виявлене збільшення долі технічних культур у структурі посівів відбулося за рахунок високоліквідних культур широкого попиту.

В цілому, порівнюючи структуру посівів сільськогосподарських культур Чуднівського району та Житомирської області, можна зробити висновок про значне переважання сої та кукурудзи на зерно, що слід вважати закономірним, адже ґрунти та кліматичні умови Чуднівського району найкраще підходять для вирощування саме цих культур (рис. 1).

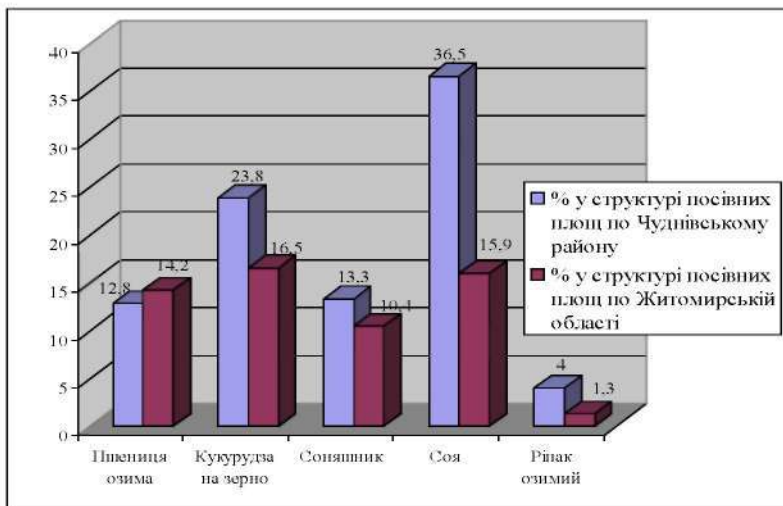

Рис. 1. Порівняльна характеристика структури посівних площ основних сільськогосподарських культур Житомирської області в цілому та Чуднівського району зокрема (2017 рік)

Отже, в структурі посівних площ Чуднівського району основне місце належить зерновим культурам, що узгоджується зі спеціалізацією підприємств району з відповідною придатністю ґрунтів на цій території. В цілому структура посівних площ Чуднівського району є типовою для зони Лісостепу.

Оскільки територія Чуднівського району повністю належить до цієї зони, то і показники продуктивності зернових та технічних культур є значно вищими, ніж в середньому по Житомирській області.

Так, протягом 2015–2017 рр. урожайність пшениці озимої по господарствах району становила 51,3–58,7 ц/га на противагу 45,0 ц/га в області. Така ж закономірність характерна і для ячменю ярого, озимого та вівса. Протягом досліджуваних років з одного гектара посівних площ землевласниками та землекористувачами Чуднівського району було зібрано майже на 35,0 % більше, ніж по Житомирській області в середньому.

Щодо кукурудзи на зерно, гречки та гороху, то урожайність цих культур була приблизно однаковою по об'єктах досліджень.

Серед технічних культур картопля та ріпак озимий суттєво відрізняються за урожайністю від аналогічних показників по Житомирській області. Щодо цукрового буряка, то він, навпаки, мав нижчу продуктивність саме по Чуднівському районі (404,9–505,2 ц/га) порівняно з Житомирською областю (518,4

ц/га). На нашу думку, це може бути наслідком процесів глобального потепління, яке спричинило підвищення температури повітря у вегетаційний період цієї культури, що і стало причиною недобору урожаю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Встановлено, що напрямок спеціалізації району є переважно зерновий. При цьому частка зернових, зернобобових та технічних культур не перевищує рекомендовані для Лісостепу норми.

Проаналізувавши особливості використання сільськогосподарських угідь, зокрема ріллі, Чуднівського району Житомирської області, можна зробити висновок, що з економічної точки зору воно є достатньо ефективним. Завдяки високому ґрунтово-земельному потенціалу Чуднівського району урожайність основних сільськогосподарських культур у порівнянні з середньо обласними показниками є вищою.

На наш погляд, перспективним слід вважати дослідження екологічного стану ґрунтово-земельних ресурсів Чуднівського району Житомирської області. Зважаючи на прояв ознак глобального потепління на території України, доволі важливим, на нашу думку, є вивчення збільшення розораності території та частки просапних культур у контексті змін клімату.

Література

1. Добряк Д. С., Мартинов А. Г. Землеустрій – наукова основа раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Землеустрій та кадастр. 2006. № 1. С. 10–16.
2. Новаковський Л. Я., Третяк А. М., Добряк Д. С. Земельна реформа і землеустрій в Україні. Київ : Ін-т землеустрою УААН, 2001. 138 с.
3. Нормативи землекористування / за ред. Л. Я. Новаковського. Київ : ТОВ «Август Трейд», 2008. 454 с.
4. Паньків З. П. Земельні ресурси : навч. посібник. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. Франка, 2008. 272 с.
5. Статистичні щорічники Житомирської області за 2015 р. / Головне управління статистики у Житомир. області. Житомир, 2015. 150 с.
6. Статистичні щорічники Житомирської області за 2016 р. / Головне управління статистики у Житомир. області. Житомир, 2016. 155 с.
7. Статистичні щорічники Житомирської області за 2016 р. / Головне управління статистики у Житомир. області. Житомир, 2017. 205 с.
8. Третяк А. М., Бамбідра Д. І. Земельні ресурси України та їх використання. Київ : ЦЗРУ, 2003. 143 с.